

Primož Trubar



.....	1
Dela.....	6
Primož Trubar na slovenskem denarju.....	6
Življenje.....	3
Življenje.....	3
Dela.....	7
Primož Trubar na slovenskem denarju.....	7

Primož Trubar slovenski protestanski duhovnik, prenovitelj, pisatelj in prevajalec, ki se je rodil 9. junija leta 1508 v Rašici, umrl pa je 28. junija leta 1586 v Derendingenu, danes del Tübingena v Nemčiji. Primož Trubar se je rodil v Rašici (tudi Raščica, Račca ali Rastčica) pri Velikih Laščah tesarju in mlinarju Mihi, podložniku turjaških grofov, in materi Jeri. Prvi Trobar na Raščici se v urbarju zasledi leta 1482. Bil je mlinar. Priimek kaže, da je bil njegov praded kak »trobar«, morda graščinski trobec, »klicar«, ki se je preživiljal s trobo ali trobljo (ime občinskega glasila). Ime Trubar, Truberus je utegnilo nastati v latinskih šolah.

Rojstni kraj Rašica je bil v Trubarjevem času najpomembnejše gospodarsko in prometno središče velikolaške dežele. Vas je štela trinajst kmetij in tri mline. Zaradi gostega prometa so imeli v vasi tudi mitnico. Oče Primoža Trubarja je bil tudi »cehmošter« (cehmojster - cerkveni starešina, ključar, ki v imenu srenje nadzoruje cerkveno premoženje), »mitničar«, ki je beležil dohodke turjaške mitnice, kar pomeni, da je moral znati pisati.

Leta 1520 je oče Miha prosil Turjačane za dovoljenje, da se sme sin Primož šolati za duhovski stan. Dvanajst let mu je bilo, ko je šel z doma. Šolal se je eno leto na Reki, nato dve leti v Salzburgu; tam se je moral preživljati s cerkvenim petjem. Več različic govori o razlogih za njegovo selitev iz Salzburga v Trst. V Trstu se je znašel pri škofu Bonomu; pri njem je bil za osebne služabnika, razen tega pa je pel kot član pevskega zbora v stolnici.

Ko je bil star devetnajst let, mu je Bonomo že dodelil župnijo Loko pri Zidanem mostu (v Loki per Radočaju - v Loki pri Radečah). Trubar jo je kmalu izročil vikarju, sam pa odšel v bogoslovno službo na Dunaj, kjer je ostal dve leti. Leta 1530 ga je škof Bonomo posvetil za duhovnika in ga določil za vikarja v Laškem, kjer je pridigal v duhu Erazma Rotterdamskega in seznanjal ljudi z nauki, ki jih uče evangeliji. Pred jezo faranov, ki so mu grozili, saj so jih njegove pridige v novem duhu vznemirjale, se je umaknil v Ljubljano, kjer je sprejel mesto stolnega pridigarja. V svojih pridigah je Trubar uporabljal svetopisemsko razlago švicarskih reformistov in zwinglijancev Bullingerja in Pellicana, zagovarjal je Lutrovo dogmo. Zaradi njegovih nazorov ga je deželni glavar leta 1540 pregnal in Trubar se je ponovno zatekel v Trst pod okrilje škofa Bonoma, ki mu je dal službo slovenskega pridigarja. Bonomo ga je vnemal za gesla in razmišljanja švicarskega reformatorja Kalvina. Bonomo je kmalu

dosegel pri ljubljanskem škofu Kacijanarju, da je Trubarja imenoval za kanonika. V Ljubljano se je vrnil leta 1542.

Pod novim škofom Urbanom Tekstorjem, ki je bil vnet katolik, je Trubar dobil službo vikarja v Šentjerneju na Dolenjskem. Tam naj bi uredil gospodarstvo župnije, dejansko pa so pripravljali teren, da Trubarja zaprejo. To je pravočasno izvedel, se sprva skrila, nato pa v letu 1548 pobegnil v Nürnberg v Nemčijo.

Na Nemškem je Trubar po posredovanju predikata Vida Dietricha dobil službo drugega pridigarja v Rothenburgu ob Tauberi in se kmalu oženil z Barbaro, hčerjo Matije Sitarja iz Kranja. To je bil čas, ko je Trubar začel snovati in uresničevati zamisli za razvoj slovenske književnosti. Prestopil je k augsburški veroizpovedi in bil pravi protestant. Začel je uresničevati zamisel pridobivanja Slovencev za novo vero s slovensko tiskano besedo. Da bi ustregel praktičnim potrebam, je sestavil najprej katekizem in abecednik. Za osnovo knjižnega jezika je vzel govor svojega rojstnega kraja Raščice (Rašice), torej osrednje slovensko narečje, za katerega je menil, da ga razumejo vsi Slovenci.

Trubar je dal obe knjižici v tisk tiskarju Morhartu v Tübingenu. Knjižici sta bili natisnjeni z gotskimi črkami in sta izšli v tisoč izvodih:

- Abecedarium z Brenzovim malim katekizmom pred koncem leta 1550
 - Katekizem v prozi in pesmih s Flacijevim pridigo o veri prav tako leta 1551.
- Katekizem je izšel z nemškoslovenskim naslovom Catechismus in der windischen sprach.

Katekizem vsebuje nekatera pojasnilna poglavja iz protestantskih nauk, šest pesmi, dve molitvi in pridigo o veri. S to knjižico je hotel Trubar učiti rojake protestantske vere in hkrati ustreči protestantskemu bogoslužju na Slovenskem. Z drugo knjižico, Abecedarijem, ki vsebuje osem listov, pa je hotel, da bi se rojaki iz nje naučili branja (Ane bukvice, iz tih se ti mladi inu preprosti Slovenci mogo lahko v kratkim času brati navučiti, 1550). Trubar je tako postal začetnik slovenske književnosti.

Kmalu po izidu prve knjige je Trubar dobil župnijo v Kemptenu ob tirolski meji. Zelo prav mu je prišla zveza s Petrom Pavlom Vergerijem, bivšim modruškim in koprskim škofom, ki je bil tedaj pri wurttemberškem vojvodi Krištofu kot svetovalec. Z Vergerijevo pomočjo je Trubar leta 1555 izdal v ponovni izdaji prvi slovenski knjigi Catechismus in Abecedarium, po Vergerijevem nasvetu v latinici, ter Ta Evangelii Svetiga Matevža in prevod Vergerijevega italijanskega dela Ena molitev tih kerščenikov (beguncev). Vergeriju, ki je hotel veljati za pisca teh knjig, je Trubar

odpovedal zavezništvo in leta 1557 izdal tisoč strani obsegajočo knjigo Ta prvi deil tiga Noviga testamenta. Knjiga vsebuje prevode evangelijev in dejanj apostolov ter je opremljena z dolgim predgovorom o naukih Lutrove vere, s koledarjem (Ta slovenski koledar - prvi na Slovenskem) in Postilo, to je razlago nedeljskih in prazničnih evangelijev.

Kljub težavam z Vergerijem, ob zaščiti barona Ivana Ungnada, bivšega štajerskega glavarja, ki je zdaj bival v Urachu blizu Tübingena, je od vojvode Krištofa dosegel odobritev za izdajo knjige Ta drugi deil Tiga noviga testamenta in 1560 je izšlo Pavlovo pismo Rimljanom. Sledilo je povabilo Trubarju s strani deželnih stanov, da bi sprejel v Ljubljani mesto superintendanta (protestantskega dekana). Trubar je imel v tem času veliko dela, dobil je župnijo v Urachu in prevzel vodstvo biblijskega zavoda. Trubar je samostojno izdal Svetiga Pavla ta dva listi h tim Korintarjem inu ta h tim Galatarjem. Napisal pa je tudi nemško posvetilo za glagolski katekizem in izdal v nemščini Register, poročilo o svojih dotedanjih delih, da bi ovrgel očitke, da je zwinglijanec. To poročilo je prvo bibliografsko delo pri Slovencih.

Junija 1561 se je odpravil v Ljubljano, kjer so ga veličastno in prisrčno sprejeli. Uredil je slovensko protestantsko cerkev in dosegel, da so po pomembnih krajih na Slovenskem nastavili pridigarje. Žal je kmalu prišel v spor s Klombnerjem, ker je hotel dati v tisk zbirko protestantskih cerkvenih pesmi dvomljive kakovosti.

Po dveh mesecih bivanja v Ljubljani se je vrnil v Urach. Tam je Trubar neumorno delal naprej.

Med drugim je napisal več posvetil v glagolske in cirilske knjige (Prvi del novoga testamenta 1562 in Artikule 1562).

Naslednje leto, spet v juniju 1562, se je Trubar vrnil kot superintendent v Ljubljano. Močno je bil zaposlen, vendar je še nadalje pisal nemška posvetila za hrvatske knjige, ki so jih izdajali v Ugnadovem zavodu. Sestavil in izdal je Cerkveno ordningo (1564), to je cerkveni red za slovensko cerkev. S tem redom je posegel v pravice deželnega kneza, ki je dal knjigo zapleniti, Trubarja pa izgnati.

Po vrnitvi v Nemčijo je Trubar bival nekaj mesecev v Lauffenu ob Neckarju, nato se je za stalno naselil v Derendingenu, kjer je bil župnik do smrti. Trubar je tu izdal leta 1566 Ta celi psalter Davidov, nov Abecedarij in nemško slovenski Ta celi katehismus in druga dela.

Za kratek čas se je leta 1567 vnovič vrnil na Slovensko, da bi za nekega nemškega teologa od turških ujetnikov v Ljubljani in Ribnici kaj več poizvedel o koranu.

Po sedmih letih 1574 je dal v tisk tretjo izdajo pesmarice z naslovom Ta celi katehismus...inu pejsni. Leta 1577 je Trubar končal svoje življenjsko delo s prevodom Noviga testamenta puslednji dejl; pet let pozneje pa je v celoti ponovno izdal popravljen Ta celi novi testament. Zadnje njegovo delo je prevod Lutrove Hišne postille, ki jo je šele devet let po njegovi smrti izdal njegov mlajši sin Felicijan. Trubar je umrl v starosti oseminsedemdeset let v Derendingenu, kjer je tudi pokopan.

Dela

Primož Trubar je napisal 24 knjig, od tega 22 v slovenščini in 2 v nemščini.

1. 1550: Catechismus, z dodatkom pesmi, v gotici (ponovno 1555 v latinici)
2. 1550: Abecedarium, v gotici (ponovno 1555 v latinici ter 1566)
3. 1555: Ta evangeli sv. Matevža
4. 1555: Ena molitov tih krščenikov, kir so zavolo te prave vere v jezusa Kristusa pregnani
5. 1557: Ta prvi dejl tiga noviga testamenta
6. 1557: Ta slovenski koledar (ponovno 1582)
7. 1558: En regišter... Ena kratka postila
8. 1560: Ta drugi dejl tiga noviga testamenta
9. 1561: Sv. Pavla ta dva listi
10. 1562: Artikuli oli dejli te prave stare vere krščanske
11. 1564: Cerkovna ordninga
12. 1566: Ta celi psalter Davidov
13. 1567: Ta celi katehismus (ponovno 1574)
14. 1567: Sv. Pavla listuvi
15. 1567: Ena duhovska pesem
16. 1567: Eni psalmi (ponovno 1974)
17. 1575: Tri duhovske pejsni
18. 1577: Noviga testamenta pusledni dejl
19. 1579: Ta prvi psalm ž nega trijemi izlagami
20. 1582: Ta celi nov testament
21. 1595: Hišna postila, posmrtno izdal sin
22. ?
23. 1. knjiga v nemščini
24. 2. knjiga v nemščini

Primož Trubar na slovenskem denarju



Bankovec za 10

€
Priložnostni kovanec za 2 € ob
tolarjev



slovenskih



Slovenski kovanec za 1

500 letnici rojstva (2008)